

«فرهیختگان» گزارش می‌دهد: روش پیچیده استفاده از افراد بی‌خانمان برای چک‌هایی که نقد نمی‌شوند

بازگشت کلاهبرداران چک با لباس مبدل

علی عرب‌صالحی - مهدی عبداللهی

گروه‌اقتصاد

قانون اصلاح صدور چک با هدف اعتبار بخشی به چک و به حداقل رساندن صدور چک بلامحل در سال ۱۳۹۷ توسط مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید واز ابتدای سال ۱۴۰۰ اجرایی شد. در این قانون صادرکننده چک باید مندرجات چک شامل تاریخ سررسید، مبلغ و اطلاعات هویتی ذی نفع را علاوه‌بر اینکه در برگ چک درج می‌کند، در سامانه صیاد نیز ثبت کند. همچنین ذی نفع چک نیز هنگام دریافت برگ چک باید مندرجات آن را در سامانه صیاد، استعلام و با مندرجات برگ چک تطبیق دهد. اشخاصی که قصد انتقال چک را دارند نیز دیگر نیازی به پشت‌نویسی چک ندارند و باید اطلاعات هویتی ذی نفع جدید را در سامانه صیاد ثبت کنند. اما بررسی‌های میدانی نشان می‌دهد این سامانه استعلام، راهی برای کلاهبرداری هنگفتی شده است. برخی مالباختگان، رقم کلاهبرداری را بیش از هزار میلیارد تومان ذکر می‌کنند اما «فرهیختگان» نمی‌تواند صحت آن را تایید کند. موضوع از این فرار است که در گذشته اعتماد صاحبان چک در معامله به صورت طرفینی یا ظهن‌نویسی توسط نفر سومی انجام می‌گرفت که قابل اعتماد و دارای اعتبار اجتماعی-اقتصادی بود، ولی حالا سامانه استعلام بانک مرکزی جایگزین شیوه سنتی شده که طبق آن، استعلام وضعیت اعتباری چک صیادی مبتنی‌بر رنگ‌ها جایگزین شده و تفسیر آن به صورت زیر است: ۱- وضعیت سفید: صادرکننده چک فاقد هرگونه سابقه چک برگشتی بوده یا درصورت وجود سابقه، تمامی موارد، رفع سوءاثر شده است. ۲- وضعیت زرد: صادرکننده چک دارای یک فقره چک برگشتی یا حداکثر مبلغ ۱۰۰ میلیون ریال تعهدبرگشتی است. ۳- وضعیت نارنجی: صادرکننده چک دارای دو الی چهار فقره چک برگشتی یا حداکثر مبلغ ۴۰۰ میلیون ریال تعهدبرگشتی است. ۴- وضعیت قهوه‌ای: صادرکننده چک دارای پنج تا ده فقره چک برگشتی یا حداکثر مبلغ ۱ میلیارد ریال تعهدبرگشتی است. ۵- وضعیت قرمز: صادرکننده چک دارای بیش از ده فقره چک برگشتی یا بیش از ۱ میلیارد ریال تعهدبرگشتی است. متقاضیان برای دریافت استعلام چک‌ها و اعتبارسنجی دارندگان این دسته چک‌ها از سه روش می‌توانند استفاده کنند که به ترتیب شامل استعلام از طریق پیامک، از طریق سامانه مربوطه و درنهایت از طریق داندلو و نصب اپلیکیشن مربوط به این سامانه با نام ساد ۲۴ می‌باشد که در هیچ یک از این روش‌ها کد ملی استعلام‌کننده مورد نیاز نیست. این موارد باعث شده کلاهبرداری هنگفتی از مردم در استان‌های مختلف کشور رخ دهد، موضوعی که می‌توانست با دریافت بازخوردهای اجرای قانون چک، رفع‌شود اما هنوز در حال قربانی گرفتن است.

چک‌های میلیاردی معتادان و زباله‌گردها!

اکنون به دلیل مشکلاتی که این سامانه دارد، در تهران و کل کشور تعداد زیادی چک برگشتی در حال وقوع است که باند بزرگی با شکار افراد معتاد و زباله‌گرد و بی‌خانمان و حتی از طریق جذب افراد عادی (زن و مرد)، با جلب اعتماد آنها شرکت صوری به اسم‌شان ثبت کرده و با سوءاستفاده قانونی در صدور چک به نام یک شخص حقیقی یا حقوقی، اقدام به گرفتن ده‌ها فقره چک در شعب بانکی در تهران (تا ۵۰ فقره برای هر نفر) کرده‌اند و به صورت شبکه‌ای در سراسر کشور اقدام به معامله کوتاه‌مدت با مردم و کلاهبرداری از طریق اینترنتی و یکی از پلنفرم‌های آگهی می‌کنند. باند شبکه‌ای که احتمالاً لیدرها کمتر از ده نفر هستند و دارای ده‌ها زیرمجموعه شبکه‌ای در سراسر کشور می‌باشند و در حال بازتولید و گسترش است. به این گونه است که ابتدا اعتماد این افراد را که معتاد یا زباله‌گرد یا حاضر به همکاری هستند با وعده ماهانه چندین میلیون تومان دستمزد جلب کرده و آنها را در یک نقطه جمع می‌کنند و با افتتاح حساب در بیش از ۱۰ بانک یا بیشتر، به تعداد زیادی دسته‌چک‌هایی

اقتصاد

چک‌های برگشتی را سفید می‌کنند!

احتمالا چندین هزار چک برگشتی این‌گونه باشند و تعداد افراد با چک برگشتی زیاد درحال افزایش باشد، چون برای هر نفر یک شرکت ثبت می‌کنند و همزمان در یک‌هفته و مدت کوتاه‌از بیش از ۱۰ شعبه بانکی هم به اسم شرکت و هم به اسم فرد دسته‌چک می‌گیرند و برای معامله سریع بین شبکه در کشور توزیع و اقدام به کلاهبرداری می‌کنند. درکنار این اقدام خطرناک، حتی برخی چک‌های برگشتی را بدون اینکه نقد شده باشد، رفع سوءاثر می‌کنند. در کوتاه‌مدت نمی‌توان دام کلاهبرداری را فهمید، چون صاحب چک از نظر اعتبار مالی و استعلام بانک مرکزی، وضعیت حساب را سفید نشان می‌دهند و موجب اعتماد طرف معامله می‌شود و شاید برخی چک‌های ابتدایی حتی وصول هم بشود اما بعد یک‌ماه یا بیشتر، چک‌ها شروع به برگشت می‌کنند و زباله‌گرد و شرکت صوری و صدهامیلیارد تومان بدهی و مردم بی‌مال می‌مانند؛ ده‌ها نفر شبکه کلاهبرداری در کل کشور وجود دارد که به‌صورت حرفه‌ای از یک پلنفرم آگهی و... اقدام به تحصیل نامشروع مال مردم می‌کنند.

دریافت ۵۰۰ برگ چک برای کلاهبرداری

بررسی‌های میدانی نشان می‌دهد این باندهای شبکه‌ای، درحال تبدیل به اپیدمی فساد اقتصادی در سراسر کشور است تا هر سه ماه ۵۰۰ برگ چک یا بیشتر با سرعت از شعب مختلف اخذ و توزیع کرده و در زیرمجموعه‌ها اقدام به کلاهبرداری کرده و برخی چک‌ها را رفع سوءاثر می‌کنند! این اقدام با وجود مشکلات سامانه استعلام چک صیادی بانک مرکزی که اعتماد طرف معامله را جلب می‌کند بیشتر شده و این باند بزرگ شبکه‌ای اخیرا در شهرستان‌های مختلف فعال شده‌اند و خطر بزرگی برای اخلاط در نظام اقتصادی و مدیریت بانکی کشور است چون با اقداماتی حتی چک برگشتی را سفید می‌کنند.
حال سوال این است که علی‌رغم محدودیت در اعطای دسته‌چک، چگونه این معتادان و سابقه‌داران ده‌ها فقره چک گرفته‌اند؟ با این سابقه تراکنش مالی اندک در چند سال اخیر چگونه شرکت به اسم‌شان ثبت شده و این همه معامله توسط شبکه به کمک چک حقوقی در کشور انجام شده است؟ چگونه می‌توانند استعلام برخی چک‌های برگشتی را سفید کنند؟ چرا در سامانه استعلام چک صیادی بانک مرکزی (<https://www.cbi.ir/simplelist/19689.aspx>) میالغ چک ثبت شده مشخص نیست؟

بی‌خانمانی که ۶ میلیون تومان هم نداشت

معتادان هستند. این گروه‌ها، طعمه کلاهبرداران می‌شوند. وی درمورد یکی از طعمه‌ها که شناسایی شده می‌گوید خانواده وی گفته‌اند کلاهبرداران نزدیک به سه ماه به‌حفاظ روانی (پرداخت پول، هدیه و...) این فرد را آماده پذیرش و همکاری کرده‌اند. با وعده و وعید و پرداخت مبالغ ناچیزی، همه چک‌ها را وی امضا کرده و درنهایت هم مدارک شناسایی این فرد را نیز با خود برده‌اند.

ایین مالباخته ادامه می‌دهد کلاهبرداران ارقامی را به این افراد می‌دهند تا رضایت آنها را جلب کنند. در مرحله بعدی برای آنها سسیم کارت تهیه می‌کنند، در بانک‌ها حساب باز می‌کنند، روی حساب کار می‌کنند (گردش مالی ایجاد می‌کنند)، برای این افراد با شرکت صوری تاسیس می‌کنند یا در اصناف، پروانه فعالیت صنفی دریافت می‌کنند. وی ادامه می‌دهد برای نمونه چندین مورد از بدهکاران چک‌هایش مربوط به کسانی بود که به‌راحتی توانسته بودند از صنف طلافروشان مجوز فعالیت بگیرند. در مرحله بعد، کارتن خواب یا افراد بی‌بضاعت که یا پروانه صنفی دارند یا شرکت صوری، با گردش مالی ای که داشته‌اند، می‌توانند دسته‌چک دریافت کنند. البته در هیچ یک از مراحل بالا، کارت و شماره حساب و اسناد حساب بانکی این افراد که طعمه شده‌اند به آنها داده نمی‌شود تا نتوانند از وضعیت حساب خود اطلاعی کسب کنند.

۱۰۸ میلیارد تومان چک برگشتی یک بی‌خانمان!

این مالباخته در ادامه می‌گوید کلاهبردارن در مرحله بعدی برای این افراد کم‌بضاعت چک دریافت می‌کنند. وی مدعی است فرد کم‌بضاعتی را شناسایی کرده‌اند که چندین دسته‌چک داشته و همه این چک‌ها را کلاهبرداران در مقطع کوتاهی خرج کرده‌اند. این فرد کم‌بضاعت که «ج-ت» نام داشته، حاشیه‌نشین اقمار تهران بوده و بیکار است. گفته می‌شود مجموع سرمایه این فرد حتی به پنج‌میلیون تومان هم نمی‌رسد اما در ۱۲ روز ۳۹۳ فقره چک برگشتی به مبلغ ۱۰۸ میلیارد تومان به نام او به بانک‌ها آمده است.

وقتی بانک‌ها هم فریب می‌خورند

برخی ادعا می‌کنند متأسفانه بعضا شعب بانکی هم هستند که دسته‌چک و رمز کارت و همه چیز صاحب چک اصلی را به سررتیم باند تحویل می‌دهند که با این شرایط برخی مسئولان بانک، خیانت در امانت کرده‌اند. به‌صورت میدانی مستندات، اسامی و مشخصات برخی افراد سابقه‌دار، معتاد و بدون اعتبار مالی که صدها چک برگشتی دارند، وجود دارد؛ به‌عنوان نمونه «ن. ص» فردی است که با ارباب و فریب با یک امضای جعلی ساده به اسمش دسته‌چک (۲۴ دسته‌چک) ۵۰۰ برگ در ۱۲ شعبه بانکی (بیشتر شعب بلوار مرزداران تهران) مختلف گرفته و اقدام به تشکیل باند کرده است.

گرچه احتمال فریب بانک‌ها وجود دارد ولی احتمال پرداخت رشوه توسط سرشیکه به مسئولان شعب بانکی هم دور از ذهن نیست؛ چراکه با توجه به تعداد زیاد در این نوع پرونده‌ها، امکان همکاری برخی بانک‌ها با نامبردگان وجود دارد که نیاز به رسیدگی نهادهای انتظامی و قضایی دارد. طعمه‌ها از افراد زباله‌گردان و معتادان شکار و با ثبت شرکت و دریافت بیش از ۵۰۰ برگ چک اقدام به کلاهبرداری و پولشویی می‌کنند. سرتیم یک شرکت به اسمش در سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ثبت کرده است. این شرکت برای کولر گازی بوده که یک پوشش است و نصف چک‌های برگشتی و معاملات به اسم این شرکت صوری است که پرونده‌های قضایی برایش تشکیل شده است.

اطلاعات دقیق در دسترس نیست ولی تنها به اسم «ن. ص» به گفته خودش حداقل ۲۵۰ میلیارد تومان چک کشیده شده و ثبت شده است و تاکنون حدود ده‌ها پرونده در کشور از مناطق مختلف تهران تا محلات، پانه، ری، اصفهان، اراک، سنقر و... ثبت شکایت شده است. افراد دیگری با کلیه مشخصات در این زمینه وجود دارد.

۴ خلأ در صدور چک‌های صیادی

تعدادی از مالباختگان در گفت‌وگوی خود با «فرهیختگان» می‌گویند چندین خلأ در صدور و مبادله چک‌های صیادی وجود دارد که باعث کلاهبرداری شاید نزدیک به ۱۰۰۰ میلیاردی توانمی در کشور شود. این خلأها به این شرح است:
۱- مورد اول، تخلف بانک‌هاست. سوال این است که چگونه برای فردی که تا حالا حساب نداشته دسته‌چک ۱۰۰ برگی صادر می‌شود.

۲- مورد دوم، عدم تقاطع‌گیری تمکن مالی افراد دارای مجوز ثبت شرکت‌ها و مجوزهای صنفی است. این تقاطع‌گیری باید برای بهره‌مندی از تسهیلات بانکی و دسته‌چک انجام شود.

۳- مورد سوم این است که سیستم بانکی اولاً اطلاعات همه چک‌های صادرکننده چک را برای دریافت‌کنندگان چک به نمایش نمی‌گذارد و صرفاً از وضعیت سفید استفاده می‌کند. موضوعی که باعث شده کلاهبرداران همواره دنبال افرادی باشند که تا حالا یا چک نداشته‌یا چک برگشتی نداشته‌اند. برای نمونه، یکی از مالباختگان می‌گوید وقتی چک میلیاردری این فرد کم بضاعت را دریافت کردم، اطلاعی از وضعیت، تمکن مالی و تعداد چک‌های صادرشده وی نداشتم. براین اساس وقتی از بانک سوال کردم که این فرد قابل اعتماد است یا خیر، بانک در پاسخ گفت خیال شما راحت حساب وی سفید است. مورد دوم اینکه، مالباختگان می‌گویند وقتی در حساب یک فرد حتی ۱۵ میلیون تومان هم نیست، این فرد چرا باید بتواند بیش از ۱۰۰ میلیارد تومان چک ثبت کند. در واقع یکی از خلأهای چک‌های صیادی این است که سقفی برای صدور چک با توجه به تمکن مالی فرد در نظر نگرفته و هیچ تقاطع‌گیری از وضعیت مالی صادرکننده چک و تعداد چک‌ها برای دریافت‌کننده به نمایش نمی‌گذارد و هیچ محدودیتی برای صدور چک ایجاد نکرده است.

۴- اما بخش دیگری از چک‌های فاقد اعتبار، مربوط به چک‌های سرقتی است که به‌راحتی در فضای مجازی خریدوفروش می‌شود. برای مثال در یک پرونده که رسانه ملی نیز تصاویر و فیلم آن را پخش کرد، کلاهبردار می‌گوید چک‌هایی که به مبلغ ۱ تا چند میلیارد تومان به مالباختگان داده را از فضای مجازی به مبلغ ۳ تا ۱۰ میلیون تومان خریداری کرده است. این کلاهبردار که ۴۵۰ فقره چک از فضای مجازی خریداری کرده، با آنها توانسته ۳۰ میلیارد تومان کلاهبرداری کند. گنجه می‌شود این چک‌ها یا مفقودی و سرقتی هستند یا از همان ترزند دریافت چک به اسم کم بضاعت‌ها توسط کلاهبرداران است. لازم به ذکر است چک‌های سفید فروشی تحت عنوان «چک ضمانت» در فضای مجازی رد و بدل می‌شود.

کلاهبرداری با سیم‌کارت گردشگران خارجی

خیابان نام‌هاست. مورد دیگری که مالباختگان به‌عنوان یکی از شگردهای کلاهبرداران از آن پرده برداشتند، ترغند انتقال کالا به انبارهای شرکت‌هاست. موضوع از این فرار است که کلاهبرداران در زمان صدور چک، برای اعتمادسازی آدرس یک انبار شرکت مشهور یا انبار شرکت‌های تعاونی و... را در تهران و شهرهای دیگر به فروشنده می‌دادند تا فروشنده مطمئن شود چک‌های صادر شده وصول خواهد شد.

اما نکته قابل تأمل اینکه، کلاهبرداران پس از چند ساعت که کالا مثلاً در انبار فلان شرکت تخلیه می‌شند، از آنجا به مقصد نامعلومی باز رده و می‌برند تا رد کالا مشخص نشود. یکی از مالباختگان می‌گوید وقتی به انبار مشهوری که آدرس انتقال بار را داده بودند مراجعه کردیم و مشخص شد حتی کارگرهای تخلیه و بارگیری مجدد هم یکی نبوده‌اند تا کسی به موضوع کلاهبرداری مشکوک نشود.

که مالک آن گردشگر خارجی بوده و پیگیری‌های قضایی بی‌نتیجه است.

این مالباخته می‌گوید کلاهبرداران ۱۰ قدم جلوتر از ما هستند. همه‌مدارک آنها جعلی است. چک‌هایی را افرادی بی‌بضاعت بوده که حالا چیزی برای وصول چک ندارند. وی می‌گوید آدرس صاحب چک مشخص نیست. در سامانه ثنا یک آدرس ثبت شده، در سیستم بانکی چند آدرس (در چند بانک) و آدرس‌ها نیز اغلب فاقد جزئیات هستند یا کدهای پستی هیچ تطابقی با محل سکونت فرد ندارد. وی می‌گوید چگونه ممکن است نظام بانکی به یک فرد دسته‌چک بدهد، تسهیلات میلیاردری بدهد اما نداند محل سکونت دقیق این فرد کجاست. این مالباخته می‌گوید از آدرس‌های اعلامی یکی از کلاهبرداران به موقعیت جغرافیایی سد کرج رسیده و آدرس کلاهبردار دیگر نیز حاشیه شهر تهران رسیده که فقط یک

۶ پیشنهاد اصلاحی

نداشته باشند و شرکت‌های تازه ثبت‌شده امکان گرفتن بیش از یک دسته‌چک تا شش ماه نداشته باشند مگر کلیه چک‌های صادر شده، وصول شده باشد.

۴- افراد دارای سوءپیشینه و سوابق کفبری در پایگاه داده و استعلام بانک مرکزی به‌عنوان افراد پرریسک و دارای رتبه اعتباری پایین برای طرف معامله مشخص باشند.
۵- امکان ثبت چک برای افراد دارای وضعیت قرمز حتی بدون استعلام از سامانه بانک مرکزی وجود نداشته باشد. رفع سوءاثر و سفید کردن وضعیت چک برگشتی تنها با حضور صاحب چک در شعب بانکی امکان‌پذیر باشد و غیرحضوری و اینترنتی امکان‌پذیر نباشد.

۶- یکی از خلأهای قانونی، عدم احراز هویت محل سکونت صادرکننده چک و همچنین محل سکونت دریافت‌کنندگان خدمات مالی و بانکی است. درحالی‌که در همه کشورها کد پستی محل سکونت فرد به کد ملی (یا هر کدی که هویت فرد